

DE SOCIALE INSCHAKELINGSECONOMIE

Analyse van de complementariteiten en van de doeltreffendheid van de sociaal economische middelen

Belgische afdeling van het CIRIEC

Doelstellingen

De sociale inschakelingseconomie bevindt zich op het kruispunt van de sociale actie, van de opleiding en van de economische activiteit die een continue en globale werking (van de instellingen die op een georganiseerde en complementaire manier handelen) tot doel heeft. Deze gaat van de socialisatie (herleid tot het niveau van kennissen en persoonlijke waardering) via de verwerving van sociale competenties (verwerving van “levens-kennis” en toegang tot het actieve burgerschap) en professionele bekwaamheden (“kennis van handelen”) tot actieve en eensgezinde deelname aan het productieproces. Men spreekt over sociale en professionele inschakeling; want het werk vervult meerdere functies, waarvan de sociale inschakeling er een is (en niet een van de minsten).

De middelen verbonden aan de sociale inschakelingseconomie zijn van allerlei aard en kunnen ontstaan uit publieke, privé of juist sociaal economische initiatieven. Zo kunnen we melding maken van de leerwerkbedrijven en werkervaringsbedrijven, van inschakelingsbedrijven en invoegbedrijven, van bedrijven voor aangepast werk en beschutte werkplaatsen, sociale werkplaatsen, arbeidszorgcentra, van de wijkregieën voor sociale huisvesting (wijkregie op initiatief van verenigingen voor sociale huisvesting) en de stedelijke wijkregieën (wijkregie in de bevoorrechte ondernemingszones-ondernemingswijk), ...

Als de sociale inschakelingseconomie zich kan profileren als een antwoord op de crisis van de verzorgingsstaat, is het belangrijk om te analyseren wat haar troeven zijn, om na te gaan in welke omstandigheden haar bijdrage nuttig zal zijn, maar ook om haar beperkingen te beschrijven om haar des te doeltreffender te maken. De sociale inschakelingseconomie moet trachten de traditionele middelen van de overheidspolitiek en de traditionele privé economie aan te vullen en niet te beconcurreren.

Om dit te bewerkstelligen, is het nuttig de sociale inschakelingseconomie opnieuw te plaatsen binnen de sociale economie in haar ruimste zin, waarvan het doel verder gaat dan louter socialisatie en/of vorming en socioprofessionele inschakeling (hoofdstuk I).

Het is tegen deze achtergrond dat het algemeen doel van de huidige studie tracht de resultaten te benutten die verkregen zijn uit verscheidene werken over de sociale inschakelingseconomie op Belgisch niveau en meer bepaald op niveau van het Waals Gewest, om alzo de prestatie te evalueren van de middelen en van de beleidsvormen inzake inschakeling net als hun complementariteit. Deze analyse moet toelaten de troeven van de sociale inschakeling economie beter te omschrijven in het Belgisch institutionele landschap en argumenten te kunnen formuleren die de politieke beslissing kunnen verduidelijken.

Verschillende Belgische onderzoekscentra (CERISIS, CES, CIRIEC, HIVA, ...) voeren inderdaad sinds vele jaren onderzoek naar de sociale economie, in het bijzonder naar het domein van de inschakeling. Het heeft zijn nut bewezen deze bijzondere werkzaamheden van gegevensverzameling en terreinervaring bijeen te brengen en er munt uit te slaan, in een algemeen Belgisch kader, en met als referentiekader de op Europees niveau uitgevoerde studies. De analyse van de inschakeling activiteiten behoort inderdaad verder uitgediept te worden om beter te kunnen beantwoorden aan de uitdagingen die de uitsluiting en de werkloosheid in ons land vormen.

Het onderzoek streeft derhalve vier hoofddoelen na.

- Ten eerste hebben wij, door een inventaris op te maken van de vroeger uitgevoerde studies en door een originele aanvullende studie uit te voeren met betrekking tot de inschakelingsbedrijven (hoofdstuk III), een kadaster opgesteld in hoofdstuk II dat de diverse middelen van de sociale inschakelingseconomie bevat die gebruikt zijn in de loop van de laatste jaren in België, en meer bepaald in het Waals gewest. Dit kadaster bevat, naast de kenmerken van deze middelen (aantal rechthebbenden, juridisch statuut, doelgroep, financiering, ...) de resultaten van gedeeltelijke evaluaties die zijn uitgevoerd voor bepaalde van deze middelen. Een eerste set van conclusies is voorgesteld op basis van deze informatie en van een synoptische tabel van de verschillende middelen die in de drie Gewesten bestaan. De problemen om de middelen af te stemmen op de doelgroepen, het verschil in het percentage in professionele inschakeling naargelang de middelen en de gewesten, het voordeel van een professioneel bad en van bijkomende opleidingen, ... Dit zijn allemaal thema's die behandeld worden in de mate van de inschakelingsdoelstellingen beoogd door de overheid zowel op federaal als op regionaal niveau. De problematieken van enerzijds de evaluatie van de doeltreffendheid, en van anderzijds de complementariteit en partnership tussen middelen en ondernemers zijn duidelijk geïdentificeerd als succesfactoren.
- Door het gebrek aan gelijksoortige en systematische evaluaties van elk van de middelen, is het tweede doel van de studie een algemeen methodologisch evaluatiekader voor te stellen dat toelaat de betrouwbare indicatoren te onderscheiden voor doeltreffendheid en voor beslissingshulp, indicatoren die in de toekomst het voorwerp zouden kunnen zijn van regelmatige cijferingen. Twee onderzoekspistes worden verkend.

De eerste techniek berust op de analyse van de financiële ratios. Uit de vroeger gevoerde studies in de sociaal economische sector is gebleken dat deze methode toelaat om de strekkingen te onderscheiden die van betekenis zijn wat betreft het potentieel voor het duurzaam maken van de middelen. Deze inderdaad onvolledige doelmatigheidsindicatoren van het financiële type zijn perfect geschikt voor de structuren die handelsactiviteiten ontwikkelen, maar ze behouden niettemin hun belang voor de niet-handelsorganisaties. Deze evaluatiemethode wordt toegepast

bij de inschakelingsbedrijven die officieel erkend zijn door het Waals Gewest (hoofdstuk III) om de relevantie ervan te meten.

De tweede voorgestelde evaluatie methode is een ambitieuzere die steunt op de indicatoren van het type kost/middelen – resultaten/impact (hoofdstuk IV). Deze indicatoren zijn gedeeltelijk gebruikt in de vroegere studies (hoofdstuk II). Ze zijn gevormd en uitgekozen enerzijds in functie van de mate van afstemming op analysegebied, en anderzijds voor hun graad van toepasbaarheid door de bevoegde overheid. Rekening houdend met de beschikbare gegevens, is het momenteel onmogelijk om zo'n studie te houden voor het geheel van sociaal economische middelen die verwijzen naar de socioprofessionele inschakeling. Toch hebben we ter illustratie een synoptische tabel opgesteld die het evaluatiemodel voorstelt dat weerhouden is voor leerwerkbedrijven in het Waals Gewest.

- Het derde doel van de studie streeft naar de identificatie van de verschillende complementariteiten die bestaan tussen de middelen van de sociale inschakelingseconomie onderling. Deel van dit doel is ook de identificatie van de complementariteiten van de hiervoor vernoemde middelen enerzijds en de publieke middelen en de privé ondernemingen anderzijds, alsook het bestaan van partnerships onder de actoren, die toelaten de sector te ondersteunen van de sociale economie die zich richt naar de inschakeling (hoofdstuk V). Eerst is er een bondige voorstelling van het inschakelingsverloop op Europees, Belgisch en regionaal niveau, daarna maken de opmerkingen en de voorstellen gebruik van het huidige inschakelingsverloop die ontwikkeld is in het Waals Gewest. Om het rendement te verhogen van zo'n netwerkvorming zijn er verschillende pistes en argumenten vooruitgeschoven. Het blijkt echter dat deze aanbevelingen begeleid zouden moeten worden en ondersteund door de doeltreffendheidsmaatregelen die bekomen werden dankzij de voorgestelde evaluatiemethoden.
- Het vierde doel dwarst de hele studie door verschillende aanbevelingen op te stellen die toelaten de rol en de functie van de overheid te verbeteren in termen van begeleiding van de inschakelingsmiddelen in het meer globale kader van de studie van de sociale cohesie. Deze aanbevelingen zijn tweërlei.

De eerste set aanbevelingen betreft de opbouw, de inschakeling en de harmonisering van de coherente en longitudinale databanken voor elk van de middelen. Die set gaat ook over het gebruik van een evaluatiemethodologie met meerdere criteria die ons in staat stelt om de doeltreffendheid van de verschillende middelen op een systematische en regelmatige manier te meten.

De tweede set aanbevelingen is gebaseerd op de vergelijkende analyse van experimenten die in de drie Gewesten zijn uitgevoerd. Deze set identificeert verscheidene actiepistes die toelaten om de vier dimensies naar waarde te schatten en te versterken. Het betreft de vier dimensies die nodig zijn voor een socio-economische en professionele duurzame en

efficiënte herinschakeling, met name de begeleiding en de sociale opvolging, de scholing / bekwaamheid, de sociale herinschakeling en de duurzame herinschakeling op de arbeidsmarkt – of die nu traditioneel is of meer beschermd.

Belangrijkste conclusies en aanbevelingen

Uit de voornaamste conclusies van de studie en de diverse actiepijlers die trachten de voorzieningen van de sociale inschakelingseconomie te verbeteren, kunnen we in beknopte vorm de volgende elementen onthouden.

De sociale inschakelingseconomie heeft zich ontwikkeld aan het einde van de jaren '70 als antwoord op de problemen van uitsluiting die de meest kwetsbare mensen ondervonden op de arbeidsmarkt. Het is namelijk zo dat voor dit probleem van sociale uitsluiting noch de privé ondernemingen, enkel gedreven door rentabiliteit en profijt, noch de overheid met haar financiële beperkingen en weinig flexibele organisatie een oplossing hebben kunnen bieden.

In het kader van een sociaal actieve Staat wekken deze voorzieningen van de sociale inschakelingseconomie vandaag de dag een vernieuwde interesse bij de overheid. Zij ziet hierin een flexibele en efficiënte oplossing voor de herintegratie in het actieve beroepsleven van de bevolkingslagen die het hardst getroffen zijn door langdurige werkloosheid.

Een strategie van partnership en netwerkvorming

De voorzieningen van de sociale economie moeten hun autonomie en dynamische werking behouden om op een efficiënte manier hun inschakelingsdoel te bereiken maar ze dienen geïntegreerd te worden in ruimere netwerken die bestaan uit publieke en privé partners. Het inschakelingsverloop getuigt van deze nood aan samenwerkingsverbanden tussen de verschillende actoren van de inschakeling en van de vorming. Toch vertonen de momenteel bestaande samenwerkingsverbanden nog enkele hiaten.

De beheerders van de sociale economie zouden de doorgang van de opleidingsvoorzieningen naar de inschakelingsbedrijven moeten bevorderen. De rechthebbenden op opleidingen lijken inderdaad onvoldoende vertegenwoordigd bij deze inschakelingsbedrijven. De amendementen bij de wetgeving in de drie Gewesten, die proberen de financiële levensvatbaarheid van die ondernemingen te verzekeren, zullen op het doelpubliek indirecte effecten hebben waarvoor enige oplettendheid vereist is.

Hoewel het Vlaams Gewest voortdurend de sociale werkplaatsen subsidieert voor het meest kwetsbare publiek, hebben het Waals en het Brussels gewest ervoor gekozen dit soort voorziening te vermijden, daar het als te stigmatiserend wordt gezien. Het blijkt dus belangrijk te zijn om in deze twee Gewesten de federale maatregel SINE¹ in

¹ De federale maatregel SINE (wat staat voor Sociale Inschakelingseconomie) biedt een duurzame financiering door de activering van de sociale toelagen (werkloosheidsuitkering en het

werking te stellen, die de inschakeling van dit publiek toelaat in verschillende bestaande voorzieningen en dit zonder ghettovorming. Deze verschillende regionale aanpak vloeit voor een deel voort uit de plaats die wordt toegekend aan het recht op werk in Vlaanderen en aan die van het arbeidsrecht in de andere twee Gewesten, die vrezende de organisatie en de werking van de arbeidsmarkt te destabiliseren en de meest kwetsbare werknemers te stigmatiseren.

Bij het inschakelingsverloop zelf blijken de complementariteiten tussen de sociaal economische voorzieningen die vooral actief zijn bij de eerste twee fases van het verloop en de publieke kwalificatie voorzieningen onvoldoende ontwikkeld. Dit komt gedeeltelijk door de uitgevoerde afoming door die openbare vormingscentra die de vooropleidingen maar weinig erkennen. Het overzicht van de capaciteiten zal toelaten om de kloof te verminderen tussen de capaciteitsdrempel aan de uitgang van de pre-opleidingsvoorzieningen en die drempel bij de ingang van de openbare kwalificatiecentra. Let wel dat de staatsmaatregelen zoals de sociale bepalingen dit soort partnership kunnen verbeteren.

Deze gebreken aan complementariteit komen gedeeltelijk voort uit het ontbreken van een duidelijke definitie van de doelgroep voor wie elke voorziening bestemd is. Die definitie zou het onderwerp moeten zijn van een regelmatige studie door de betreffende instanties, omdat het getroffen publiek sterk afhankelijk is van de economische conjunctuur. Een slechte afbakening van de doelgroepen dreigt het proces van afoming te bevorderen en dit in het bijzonder voor de voorzieningen die veeleisend zijn wat de rentabiliteit betreft.

Daarbij komt dat de overeenkomst tussen de overheid en de instanties van de sociale inschakelingseconomie om de doelstellingen van de openbare politiek te dienen, niet onpartijdig is voor de ontwikkeling van de sector van de sociale economie. En tenslotte mogen we de periodieke terugkeer (meestal jaarlijks) niet negeren van de begrotingsgelden, die worden toegekend aan middelen en voorzieningen en hun duurzaamheid in het inschakelingsperspectief dat zelf echter niet jaarlijks is.

Het merendeel van de studies laat trouwens de nood zien aan echte samenwerkingsverbanden met de privé ondernemingen. De beleidsvormen voor inschakeling, die aanvankelijk van een hiërarchisch, sequentieel en aanpassingstype zijn, moeten streven naar een model van het coöperatieve type. Want de beleidsvormen die trachten de inzetbaarheid van een enkele werknemer te verbeteren door hem weer aan te passen aan de sociale en economische structuur, verwaarlozen de rol van de ondernemingen die de capaciteiten van hun werknemers zouden moeten doen toenemen via een kwalificerende organisatie. De angst voor oneerlijke concurrentie verklaart voor een deel dit gebrek aan openheid. Zonder dergelijke partnerships dreigt de sociale inschakelingseconomie zich te beperken tot het beheer van de sociale uitsluiting in plaats van zich bezig te houden met de professionele inschakeling van de meest kwetsbare personen. De experimenten die ondersteund worden door de autoriteiten zoals de sociale bepalingen, de jobcoaching, de gewestelijke Afvaardigingen of ook de Werkgeversverbonden, zijn even zoveel oplossingen die aanmoediging verdienen. Laten we ook niet vergeten dat enkel dankzij dit soort partnerships dingen tot stand kunnen komen zoals de

bestaansminimum) om de herintegratie te bevorderen van de sociale uitkeringstrekkers die erg moeilijk te plaatsen zijn in de sociale inschakelingseconomie.

onderdompeling in een echte productiesituatie, die een succesfactor schijnt te zijn bij professionele integratie.

Door bij te dragen aan hun inschakeling in een meer globale visie op de sociale en professionele reïntegratie, kunnen coördinatie- en ondersteuningsstructuren voor de initiatieven van sociale inschakelingseconomie de doeltreffendheid versterken van de verschillende voorzieningen. Zo moet ook een goede inschakeling van de financieringsstructuren van de sociale economie aangemoedigd worden.

Een actieve deelname van de gerechtigden zal deze strategieën van partnership versterken. In het bijzonder verdient een benaderingswijze van auto-inschakeling de voorkeur boven een benaderingswijze van hetero-inschakeling, waarbij het de inschakelingsprofessionals zijn die eenzijdig over het inschakelingstype beslissen. Het nieuw statuut van coöperatieve activiteitenverenigingen in het Waals Gewest zou deze benaderingswijze moeten steunen.

De doeltreffendheid van een geïntegreerde en globale politiek waarbij men strijdt tegen de sociale en professionele uitsluiting valt ook op te maken uit haar capaciteit om de activiteiten binnen een bepaald gebied te bundelen. Naast de verbetering van de samenwerkingsverbanden tussen de verschillende actoren, moet deze lokale dynamiek ook de creatie toelaten van nieuwe activiteiten die noch door de markt, noch door de Staat gedragen worden en die beantwoorden aan noden met een plaatselijk sociaal nut. Een voorbeeld van dit soort nieuwe plaatselijke dynamiek is de lokale Coördinatie van socioprofessionele inschakelingsacties die door de gewestelijke Afvaardiging van Charleroi is ingericht. Een ander voorbeeld zijn de ILDE (Initiatives Locales de Développement de l'Emploi) van het Brussels Gewest.

De zekerheid op kwalitatieve werkgelegenheid

Ondanks deze nood aan samenwerkingsverbanden met de publieke voorzieningen voor opleiding en kwalificatie, en meer in het algemeen de nood aan aangepaste beleidsvormen van vraag en aanbod, moet de sociale inschakelingseconomie vermijden dat men haar gebruikt ter herstel van de werkgelegenheid, wat dit ook behelst, belicht door de sociaal actieve Staat. De aftakking van zo'n samenlevingsmodel zou de creatie betekenen van een secundaire arbeidsmarkt die bestaat uit niet-gekwalificeerde, onderbetaalde werknemers die geen enkele opleiding genoten hebben en in de onmogelijkheid verkeren om de stap naar de primaire arbeidsmarkt te zetten.

Volgens Liénard “past het een kritische balans op te stellen van die beleidsvormen die de terugkeer naar het werk als enige strategie naar voor hebben geschoven in de strijd tegen de uitsluiting; Niet door alles te verwerpen wat gedaan is, maar door een beschouwing te voeren over de kwaliteit van de werkgelegenheid die zo is gecreëerd². (...) De creatie van geschikte arbeidsplaatsen is een essentiële en structurerende voorwaarde om te voorkomen dat inschakelingsbeleidsvormen niet vervallen tot een exclusieve logica van controle en sociale omkadering van de ‘opzij gestelde’ mensen en groepen die in aanmerking komen om ‘permanent geïntegreerd’ te worden”.³

² G. LIENARD (uitg.), *L'insertion : défi pour l'analyse, enjeu pour l'action*, p. 152

³ Ibidem, p. 197

En zo stelt er zich in diezelfde trend nog een meer fundamentele vraag over de inschakelingsvoorzieningen namelijk: de vraag over de plaats die moet toegekend worden aan diegenen die geen toegang zullen hebben tot de “genormaliseerde” arbeidsmarkt. Het komt er meer bepaald op neer om in staat te zijn het sociaal nut te herkennen van de activiteiten van diegenen die geen toegang hebben tot de werkgelegenheid. Die activiteiten, eventueel bijvoorbeeld in de sector van milieu en recyclage, zijn ook – door de relaties en uitwisselingen die ze ontwikkelen – grondleggers van banden en van sociale samenhang.

De grootste uitdaging is om het onderscheid tussen geschiktheden niet goed te keuren, wat anders activiteitenzones dreigt te creëren met een te stigmatiserend karakter voor de personen die in die zones aangesteld zijn. De inzet is om zich niet klem te laten zetten in het huidige debat over de “valkuilen van de armoede”, maar eerder om de vraag te verplaatsen van de aanzet tot werken en van de geschiktheid, naar de vraag over de kwaliteit van de werkgelegenheid en die van de juridische kaders die de werkgelegenheid omschrijven.

Een fundamenteel kenmerk van de sociale inschakelingseconomie dat bewaard moet blijven, is de werking van sociale inschakeling en toegang tot het burgerschap dat zich baseert op onafhankelijke objectieven die niet structureel ondergeschikt gemaakt zijn aan de verwerving van de vereiste bekwaamheden voor de professionele inschakeling.

Een methodologisch kader voor de analyse van het type kosten/middelen – resultaten/impact

Om de klaarheid en de doeltreffendheid van de voorzieningen van de sociale inschakelingseconomie te garanderen, schijnt het daarenboven nodig te zijn om zowel hun resultaten, hun impact als hun kosten te meten. Na de bestaande studies hierover geïnventariseerd te hebben, hebben we de opzet van een algemeen evaluatiemiddel voorgesteld dat meerdere zowel kwantitatieve als kwalitatieve hoofdindicatoren herneemt, die ineens aangepast zijn aan het analysedomein en die makkelijk in gebruik zijn. De criteria van kwantitatieve orde zullen aangeduid worden met de term INDICATOREN, terwijl de criteria van kwalitatieve orde zullen aangeduid worden met de term DESCRIPTOREN.

Alle criteria moeten in kolommen worden gerangschikt in de tabellen die wij voorstellen (evenveel kolommen als geïnventariseerde criteria). Er zijn net zoveel rijen als middelen om te analyseren en te vergelijken. Elke cel bevat de evaluatie van het middel voor het bedoelde criterium. Natuurlijk is het vanzelfsprekend dat schattingsmethoden kunnen verschillen naargelang het criterium aangezien de INDICATOREN zich in absolute, relatieve of monetaire waarden uitdrukken, terwijl de DESCRIPTOREN commentaren of opmerkingen weergeven.

De volgende criteria zijn de belangrijkste die we uiteindelijk hebben geselecteerd:

* Op de vlak van de INDICATOREN gaat het over:

- de indicator van de totale jaarlijkse bruto budgettaire kost
- de indicator van de jaarlijkse bruto budgettaire kost gemiddeld per middel

- de indicator van de vergelijking tussen de doelgroep en de werkelijk betrokken groep
- de indicator van de professionele inschakelingsgraad bij beëindiging van de opleiding in functie van de doelgroep
- de indicator van de professionele herinschakelingsgraad, x maanden na opleiding, in functie van de doelgroep
- de indicator van inschrijvingsgraad bij een opleiding aan het einde van de stage
- de indicator van herinschrijvingsgraad bij een opleiding, x maanden na de stage
- de indicator van het financiële overschot op het einde van de maand, een jaar bij beëindiging van de opleiding, die impliciet berekend wordt hetzij door vergelijking met een referentiegroep, hetzij door een gelijkenis met een vroegere situatie (bij beëindiging van de stage)
- de indicator van de budgettaire winst, die in het bijzonder voortvloeit uit de geïnduceerde effecten op de arbeidsmarkt; deze indicator⁴ kan uitgedrukt worden in het globaal of per heringeschakelde werkloze
- de indicator van de het aantal werknemers (opleiders) in de voorzieningen
- de indicator van de toegevoegde marktwaarde en haar evolutie
- de indicator van de salariële zelfvoorziening
- de indicator van de handelsproductiviteit van de arbeidsfactor
- de indicator van de handelszelfvoorziening
- de indicator van de subsidies in de inkomsten

* Op de vlak van de DESCRIPTOREN gaat het over:

- de descriptor van de sociale inschakeling
Deze categorie van descriptor is aanpasbaar afhankelijk van het type van geanalyseerde voorziening en naargelang hoe die voorziening gemeten wordt. Criteria zoals de vermindering van de criminaliteitsgraad lijken inderdaad relevanter voor middelen zoals de buurtcomitees. Voor andere voorzieningen kunnen, in functie van het analyseniveau waarop men zich plaatst (studie van het burgergedrag, gezin, human relations) een reeks criteria herbruikt worden die hierdoor hun positie versterken of het besluit nuanceren
- de descriptor van de impact op de kwaliteit van het leven
Deze vooronderstelt impliciet een reeks invloeden van verschillende oorsprong, maar die nauw verbonden zijn: een invloed op de levenswijze (huisvesting, gewoonte) en op de mentale en fysische gezondheid
- de descriptor van de impact op het welzijn
Het betreft een zuiver subjectieve descriptor aangezien hij de waarneming samenvat die de mensen van de doelgroep hebben over de impact die hun deelname in het algemene organisme heeft op hun leven en hun algemeen welzijn

⁴ De globale som (als die positief is) in mindering gebracht van de jaarlijkse bruto budgettaire kost, laat toe een maat te bekomen van de budgettaire netto kost voor de overheid.

- de descriptor van de impact op het gevoel van persoonlijke efficiëntie, waardering en zelfvertrouwen
Deze descriptor lijkt natuurlijk complementair, daar hij nauw verbonden is aan de vorige. Maar hij kan ook beschouwd worden als optioneel in onze tabel, al naargelang welke bewoordingen voor de eerste gebruikt zijn en het type gegeven antwoord.
- de descriptor van de algemene impact op het sociaal vermogen (sociale samenhang, sociale meerwaarde) en op het menselijk vermogen
De evaluatie van deze descriptor blijft zeer ingewikkeld, aangezien hij aspecten van globale orde omvat door andere individuen aan te spreken dan de directe rechthebbenden of door effecten te hebben die zich slechts op zeer lange termijn meten. Die evaluatie zou meer algemeen toegepast kunnen worden; op het geheel van voorzieningen, met meer nadruk op de sociale samenhang bij sommige soorten voorzieningen (zoals bijvoorbeeld buurtregieën) of met meer nadruk op het menselijk kapitaal bij andere (werkervaringsbedrijven, invoegbedrijven, ...).

Rekening houdend met de moeilijkheden die bij de inzameling van de gegevens gerezen zijn, is het jammer genoeg niet mogelijk geweest om alle rijen en kolommen van de tabel op exhaustieve manier te vervolledigen. Toch hebben we voor tenminste één representatief middel (t.t.z. de werkervaringsbedrijven in het Waals Gewest) deze oefening volledig willen uitwerken als praktisch voorbeeld. We moeten wel specificeren dat de berekende of becommentariëerde gegevens die we hebben overgenomen, niet allen uit dezelfde studies komen en niet allen over hetzelfde waarnemingsjaar gaan. Voorzichtigheid is dus geboden bij de vergelijking van deze gegevens. Het is aan ons de voorgestelde resultaten te interpreteren in het licht van de eigenaardigheden van de voorziening. Deze resultaten zouden trouwens idealiter verfijnd moeten worden (qua evolutie, ontleding) om beter te beantwoorden aan de beoogde problematiek.

Een methodologisch kader voor de analyse van het financiële type

Laten we tenslotte vermelden dat de resultaten-indicatoren van het financiële type die we hebben voorgesteld en toegepast, de werkervaringsbedrijven in staat zouden moeten stellen om in de toekomst een betere analyse te maken van de geschiktheid en van de impact van het openbaar subsidiëringsbeleid op de financiële levensvatbaarheid van de voorzieningen en op de realisatie van hun doelstellingen.

In deze financiële analyse zijn de volgende variabelen weerhouden:

Onder de absolute waarden:

- *Zakencijfer*
- *Bruto marge*
- *Toegevoegde handelswaarde*
- *Netto resultaat*
- *Totaal van de subsidies (eventueel van Staatswege)*

Voor de ratios:

- $1 - (\text{Subsidies} / \text{Bruto vergoedingen})$
- *Handelsproductiviteit van de arbeidsfactor*, berekend op twee manieren:
 - $\text{Bruto marge} / \text{Bruto vergoedingen}$
 - $\text{Toegevoegde handelswaarde} / \text{Bruto vergoedingen}$
- *Ratios van de handelszelfvoorziening*
 - $\text{Bruto marge} / (\text{totale uitgaven} - \text{intermediaire consumpties})$
 - $\text{Toegevoegde handelswaarde} / (\text{totale uitgaven} - \text{intermediaire consumpties} - \text{verschillende diensten en goederen})$
- *Aandeel van de subsidies in de inkomsten* die ook op twee mogelijke manieren wordt uitgedrukt:
 - $\% \text{ Subsidies in het Zakencijfer}$
 - $\% \text{ Subsidies in de Verkoop en de Prestaties}$.

De statistische verwerking die wij hebben toegepast op de databank van de inschakelingsbedrijven heeft ons toegelaten om interessante en leerrijke lessen te trekken over de deugdelijkheid van de voorgestelde analysemethode. Deze voorgestelde analysemethode lijkt een noodzakelijk en aanvullend middel voor de zuivere microeconomische analyse en biedt een verhelderend blik op het gedrag van dit soort ondernemingen. Hoewel de resultaten op zich momenteel beperkt blijven en zeker niet veralgemeenbaar zijn, gezien de grootte en het gebrek aan afstand t.o.v. deze proef, hebben ze toch de aandacht gevestigd op het mogelijk globale risico van de niet-rentabiliteit en van het gebrek aan commerciële zelfvoorziening van de bestudeerde ondernemingen. Daarnaast hebben ze ook de aandacht gevestigd op de noodzaak om de oefening verder te zetten voor andere gelijkaardige sociaal economische middelen in een meer vergelijkend overzicht (zoals reeds is begonnen voor werkervaringsbedrijven en trouwens al is uitgevoerd voor de adviesbureaus). Een nieuwe toepassing op deze zelfde proefondernemingen in de komende jaren is des te meer op haar plaats gezien de degressie van de subsidies op vijf jaar tijd. Het zal dan interessant zijn om te zien in welke mate de inschakelingsbedrijven in staat zijn om het hoofd te bieden aan het totaal van hun uitgaven of om te zien of een andere manier van subsidies (SINE maatregel of subsidie aanvraag voor buurtdiensten) moet worden overwogen, of bij gebrek daaraan, een andere manier van werken (sociale werkplaatsen zoals er al bestaan in Vlaanderen).

De opbouw van relevante databanken

Het is dus aan de bevoegde overheid om de integratie en harmonisering van objectieve databanken te bevorderen, in functie van de definitie en het bepalen van de doelstellingen die als prioritair worden beschouwd en in overeenstemming met hun handelstrategie, voor elk middel en dit voor elke verkozen sleutelindicator, of die verkregen wordt via een enquête of via een onderhoud met de actoren of nog via meer verfijnde onderzoeksmiddelen bij de publieke en privé operatoren.

Het succes van het beleid van netwerking en van partnerships hangt inderdaad in grote mate af van de kennis van zaken die de beslissingsbevoegde personen hebben van de doeltreffendheid van de inschakelingsmiddelen, of die nu van private of van publieke aard zijn.